

Tomislav Šimić

Županijski sud u Osijeku

Europska avenija 7, 31000 Osijek

Tomislav.Simic@zsos.pravosudje.hr

GDJE JE NESTAO SUDAC ČOVJEK? PRETJERANI FORMALIZAM I PRAVIČNO TUMAČENJE PRAVA U PRAKSI ŽUPANIJSKIH SUDOVA: EMPIRIJSKA ANALIZA PREDMETA TUŽITELJ RR PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE

I. Uvod

Ovaj članak nastao je na temelju empirijske analize 278 drugostupanijskih odluka svih petnaest hrvatskih županijskih sudova donesenih u istom činjeničnom predmetu – iz 1240 zasebnih parnica koje je tužitelj, oslobođen optužbe za ubojstvo vlastite majke, nakon 1240 dana neutemeljenoga istražnog zatvora pokrenuo radi naknade neimovinske štete za svaki pojedini dan oduzimanja slobode. Korpus¹ je iznimno rijetka prilika za empirijsko proučavanje prakse hrvatskih drugostupanijskih sudova u uvjetima kontrolirane činjenične varijable: ista osoba, isti pravni temelj, isti vremenski okvir, ista oslobađajuća presuda Vrhovnoga suda Republike Hrvatske (dalje: VSRH), isti dopis Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske od 2. veljače 2023. (dalje: Ministarstvo pravosuđa), razlikuje se samo konkretni kalendarski dan zatvora i u manjoj mjeri iznos naknade štete dosuđen prvostupanijskom presudom. U takvom uzorku razlike u odlučivanju između sudova i sudaca nisu zaklonjene činjeničnom raznolikošću: ono što se vidi, vidi se kao posljedica argumentacijske, ne empirijske varijable.

Naslov ovoga članka pretpostavlja stanje koje treba dokazati. „Sudac čovjek” nije sudac koji pravo zaobilazi radi pravičnosti niti sudac koji pravičnost stavlja iznad prava; pravo i pravičnost u njegovu rasuđivanju nisu suprotstavljene kategorije, nego dvije strane iste obveze tumačenja. „Sudac čovjek” je, u smislu koji slijedi, sudac

¹ Korpus je skup analiziranih izvora. U ovom slučaju riječ je o 278 odluka 15 županijskih sudova Republike Hrvatske.

koji pravo tumači pravično – kontekstualno, s razumom, uzimajući u obzir osobite okolnosti konkretnoga slučaja, sagledavajući pravni problem kao jedinstvenu cjelinu. To je pojam koji u našem pravnom poretku nije sentimentaln, nego doktrinarn: Ustavni sud Republike Hrvatske godinama uporno ponavlja da pretjerani (ekscesivni) formalizam u odlučivanju postoji onda kada su pravna stajališta proizvod „mehaničke” primjene pozitivnoga prava bez uzimanja u obzir konteksta i bez sagledavanja pravnoga problema kao jedinstvene cjeline te da kategoričnost objektivnoga prava nikako ne znači da se pravna pravila smiju primjenjivati na konkretne životne situacije toliko nefleksibilno, mehanički i slijepo da postane nemoguće uzimati u obzir imperativne razumnosti i pravičnosti. Sudac čovjek upravo je onaj sudac koji to opetovano i ponavljano ustavnosudsko upozorenje shvaća ozbiljno.

Teza koju ovaj članak nudi dokazuje sljedeće: u empirijskome korpusu *Tužitelj RR² protiv Republike Hrvatske* iste činjenice generiraju do osam strukturno različitih dispozitivnih ishoda, a pravična kontekstualizacija koju Ustav Republike Hrvatske³ i ustavnosudska praksa traže kao obvezu pojavljuje se u manje od jedan posto odluka. Ta je dijagnoza empirijska, ne procjenjivačka. Ne tvrdi se da postupanje sudaca nije promišljeno, niti da pojedinačni pravni stavovi nisu zauzeti svjesno; tvrdi se samo da praksa, gledana cjelovito, ne uspijeva proizvesti ono što Ustavni sud Republike Hrvatske (dalje: Ustavni sud) traži. To se ne pokazuje pohvalom jednih sudaca i prigovorom drugim sucima – takvo bi pisanje predmet preusko postavilo i izgubilo iz vida ono što je za razumijevanje stanja drugostupanjnske prakse doista značajno. To se pokazuje uopćenim opažanjima o pojavama koje se u praksi drugostupanjnskih sudova javljaju sustavno: da iste činjenice mogu dovesti do osam strukturno različitih dispozitivnih ishoda; da se ista odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u različitim sudovima upotrebljava u dijametralno suprotnim praktičnim smjerovima; da unutar jednoga suda više sudaca u istovjetnome kamatnome pitanju primjenjuje stopu strožu od prvostupanjnski dosuđene unatoč žalbi samo jedne stranke; da jedan sud u istovjetnoj činjeničnoj situaciji dosljedno dosuđuje tuženiku trošak višestruko veći od glavnice koju je tužitelj uspio izboriti. Takve se pojave u praksi pojavljuju neovisno o pojedinačnim sudovima i odražavaju opće prilike u kojima drugostupanjnska praksa danas djeluje – visoko opterećenje predmetima, pritisak ujednačenosti, oslanjanje na ustaljene argumentacijske konstrukcije. Pitanje kojim se ovaj članak bavi nije zašto pojedini suci postupaju kako postupaju; takvo pitanje izlazi izvan dosega vanjskoga

² U radu je tužitelj fizička osoba označena kao „Tužitelj RR”, a kako je tužitelj, u skladu s Pravilnikom o načinu anonimizacije, objave i pretraživanja anonimiziranih sudskih odluka („Narodne novine” br. 134/2004.), označen u presudi i rješenju Županijskoga suda u Varaždinu od 23. rujna 2025., poslovni broj: Gž-673/2025-2, objavljenoj i na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2025VzGzB673A2>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

³ Ustav Republike Hrvatske („Narodne novine” broj 56/1990., 135/1997., 113/2000., 28/2001., 76/2010. i 5/2014., dalje: Ustav).

promatrača. Pitanje je što sustavnost tih opažanja govori o stanju prakse hrvatskih drugostupanskih sudova promatrane u cjelini.

II. Predmet i činjenični okvir

Tužitelj RR 9. veljače 2010. uhićen je pod sumnjom da je ubio vlastitu majku. Boravio je u istražnom zatvoru 1240 dana, do 2. srpnja 2013. Tijekom dugotrajnoga kaznenog postupka, koji je trajao gotovo deset godina, bio je dva puta proglašen krivim i osuđen na petnaest godina zatvora; obje su presude ukinute. Pravomoćnom presudom Županijskoga suda u Splitu K-13/18 od 16. listopada 2018., koja je potvrđena presudom Vrhovnoga suda Republike Hrvatske I Kž-679/2018-7 od 17. prosinca 2019., oslobođen je optužbe. Razlozi oslobođenja: nepostojanje materijalnih dokaza, nepostojanje motiva i pouzdan alibi.

Tužitelj RR 10. travnja 2020. podnio je zahtjev Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske radi mirnoga rješenja spora na temelju članka 480. stavka 1. točke 1. Zakona o kaznenom postupku iz 1997. (dalje: Zakon o kaznenom postupku ili ZKP/97), koji propisuje da oštećenom pripada pravo na naknadu štete radi neutemeljenog uhićenja i nezakonitog pritvora⁴, te članka 25. stavka 4. Ustava Republike Hrvatske prema kojem svatko tko je nezakonito bio lišen slobode ili osuđen ima u skladu sa zakonom pravo na odštetu i javnu ispriku. U zahtjevu je tražio 66,36 eura po danu provedenom u zatvoru. Ministarstvo pravosuđa dopisom od 2. veljače 2023., dakle gotovo tri godine poslije, znatno nakon zakonskoga roka od tri mjeseca, utvrdilo je da je zahtjev pravno osnovan i „ponudilo” iznos od 46.078,40 eura, odnosno 37,16 eura po danu (dalje: dopis Ministarstva ili dopis Ministarstva pravosuđa). *Tužitelj* RR „ponudu” nije prihvatio te je podnio 1240 zasebnih tužbi pred Općinskim sudom u Splitu, jednu za svaki dan zatvora, tražeći iznos od 345,29 eura po danu (što odgovara otprilike 14,39 eura po satu, dakle nešto manje od trenutadne tržišne cijene jednoga sata fizičkoga rada u Republici Hrvatskoj).

Strukturni razlozi za podnošenje 1240 zasebnih tužbi nisu predmet ovoga članka. To bi otvorilo zasebnu raspravu o procesnoj strategiji tužiteljeva punomoćnika koja izlazi iz okvira ove analize. Spomenimo samo da različiti drugostupanski sudovi različito ocjenjuju tu strategiju: dio sudova prihvaća podnošenje paralelnih tužbi kao legitimnu procesnu dispoziciju; dio izrijeком odbija prigovor tuženice da je riječ o nedopuštenome načinu postupanja; dio pak prihvaća tezu o zlouporabi prava te tužitelju iz toga razloga nalaže platiti tuženici parnične troškove. Ono što je relevantno jest da je u tim paralelnim parnicama, od kojih je 278 predmeta završilo pred svih petnaest županijskih sudova kao drugostupanskim forumima, nastao empirijski

⁴ Zakon o kaznenom postupku („Narodne novine” broj 110/1997., 27/1998., 58/1999., 112/1999., 58/2002., 143/2002., 178/2004., 115/2006., 152/2008., 76/2009., 80/2011., 143/2012., dalje: ZKP/97).

korpus iznimne homogenosti činjeničnoga supstrata. Drugostupanjski sudovi imali su pred sobom 278 puta praktički isti pravni problem: kako primijeniti pravo na situaciju jednoga konkretnoga dana neutemeljenoga lišenja slobode, uz dopis Ministarstva od 2. veljače 2023., uz vremenski razmak od podnošenja zahtjeva (10. travnja 2020.) do podnošenja tužbe (varijabilno tijekom 2023. – 2024.).

Praktično relevantna pitanja koja se u korpusu pojavljuju gotovo identičnim tekstualnim obrascima u svim sudovima: (a) kada počinje teći trogodišnja zastara iz članka 477. stavka 1. ZKP/97⁵; (b) koliko traje zastoje zastare iz članka 478. stavka 2. ZKP/97 – jesu li to zakonska tri mjeseca ili kroz cijelo razdoblje stvarnog trajanja postupka pred Ministarstvom; (c) je li dopis Ministarstva od 2. veljače 2023. priznanje duga iz članka 240. stavka 1. Zakona o obveznim odnosima⁶ (dalje: ZOO) ili ponuda nagodbe iz članka 150. ZOO-a; (d) ako je priznanje duga, odnosi li se na priznati iznos (37,16 eura) ili na cjelokupno potraživanje; (e) je li tužitelj vezan iznosom iz zahtjeva za mirno rješenje spora ili može tužbom tražiti viši; (f) kada počinje teći zatezna kamata – od dana nakon dana lišenja slobode ili od dana podnošenja zahtjeva Ministarstvu pravosuđa 10. travnja 2020.; (g) do kojeg trenutka kamata teče – do konačne isplate ili do 2. veljače 2023.⁷; (h) tko snosi parnične troškove; (i) primjenjuje li se argument o zlouporabi prava zbog vođenja 1240 paralelnih postupaka. Svako od tih pitanja generira u korpusu nekoliko različitih, stručno i praktično nepomirljivih odgovora.

III. Metodološki okvir i empirijska slika korpusa

Analiza obuhvaća 278 drugostupanjskih odluka donesenih u predmetima *Tužitelj RR protiv Republike Hrvatske* na svih petnaest hrvatskih županijskih sudova. U korpus su uvrštene odluke kojima se rješava sam predmet – meritorne presude, procesne odluke o odbacivanju tužbe te djelomično meritorni dispozitivi. Iz analize su isključeni administrativni akti naknadne procesne naravi (rješenja o ispravku presude, rješenja o sudskoj pristojbi, dopisi o vraćanju spisa) jer ne predstavljaju samostalna rješenja predmeta.

Distribucija odluka po sudovima: Zagreb 84, Split 35, Osijek 30, Pula 23, Rijeka 19, Varaždin 16, Velika Gorica 13, Bjelovar 12, Šibenik 11, Vukovar 9, Zadar 9,

⁵ Prema toj odredbi pravo na naknadu štete zastarijeva za tri godine od dana primitka odluke višeg suda.

⁶ Zakon o obveznim odnosima („Narodne novine” broj 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018., 126/2021., 114/2022., 156/2022., 145/2023. i 155/2023., dalje: ZOO).

⁷ Dopis Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske kojim je tužitelju ponuđena isplata 46.078,40 eura (37,16 eura po danu × 1240 dana) kao naknada za neutemeljeno lišenje slobode nosi datum 2. veljače 2023.

Karlovac 8, Slavonski Brod 7, Sisak 1, Dubrovnik 1. Vremenski raspon: od ožujka 2024. do svibnja 2026. U analiziranim odlukama kao izvjestitelji, suci pojedinci ili članovi vijeća sudjelovalo je više od stotinu sudaca. Svi prvostupanjski predmeti dolaze iz Općinskoga suda u Splitu, što čini činjenični supstrat homogenim – u svim odlukama riječ je o jednom tužitelju, jednom razdoblju neutemeljenoga lišenja slobode (1240 dana), jednoj pravomoćnoj oslobađajućoj presudi i jednom dopisu Ministarstva pravosuđa od 2. veljače 2023. Pojedinačni predmeti razlikuju se po konkretnom kalendarskom danu zatvora i, u manjoj mjeri, po iznosu koji je u tom predmetu prvostupanjski sud dosudio. Općinski sud u Splitu kao prvostupanjski sud nije u istovjetnim parnicama postupao jedinstveno: u različitim predmetima dosuđivao je različite iznose po danu zatvora (najčešće 75 eura, ali i 135 eura ili 168 eura) bez razvidnoga kriterija razlikovanja. Drugostupanjski sudovi suočili su se, dakle, ne samo s istovjetnim činjeničnim sklopom u pogledu lišenja slobode, nego i s različitim prvostupanjskim dispozicijama kao polazištem žalbenoga preispitivanja. Po vrsti dispozicije korpus od 278 odluka raspodjeljuje se u sljedeće skupine: pet odluka potvrđuje prvostupanjsko rješenje o odbacivanju tužbe; 56 odluka ukida rješenje o odbacivanju tužbe i vraća predmet na ponovni postupak; 106 odluka odbija tužbeni zahtjev u cijelosti zbog zastare; 108 odluka djelomično prihvaća tužbeni zahtjev (dominantno u iznosu 37,16 eura po danu); dvije odluke u cijelosti prihvaćaju tužbeni zahtjev u iznosu 345,29 eura po danu. Jedna dodatna odluka ukida prvostupanjsku presudu zbog bitne povrede postupka iz članka 354. stavka 2. točke 11. Zakona o parničnom postupku⁸ (dalje: ZPP) i vraća predmet na ponovni postupak.

Unutar skupine od 108 odluka s djelomičnim prihvaćanjem tužbenoga zahtjeva⁹ utvrđena je znatna neujednačenost u primjeni pravila o parničnome trošku iz članka 154. ZPP-a. U najmanje jedanaest odluka tužitelju koji uspijeva s glavnicom nalaže se naknaditi tuženici trošak višestruko veći od dosuđenoga iznosa od 37,16 eura – osam u Zadru (u rasponu od 166,88 do 286,88 eura) i tri u Bjelovaru (po 325,00 eura uz pozivanje na članak 156. stavak 1. ZPP-a). U drugim odlukama trošak se dosuđuje tužitelju razmjerno uspjehu, primjenjuje se pravilo iz članka 154. stavka 4. ZPP-a da svaka stranka snosi svoj trošak ili se tuženici dosuđuje iznos manji od glavnice. Već i sama činjenica da se u istovjetnoj činjeničnoj situaciji trošak raspoređuje na te međusobno različite načine pokazuje neujednačenost u primjeni istoga procesnog pravila. Sažeta empirijska slika dakle glasi: na korpusu od 278 drugostupanjskih odluka donesenih u istovjetnoj činjeničnoj situaciji dispozitivni raspon kreće se od potpune dosude 345,29 eura po danu uz trošak na teret tuženici, preko niza međupoložaja

⁸ Zakon o parničnom postupku („Narodne novine” broj 53/1991., 91/1992., 112/1999., 129/2000., 88/2001., 117/2003., 88/2005., 2/2007., 96/2008., 84/2008., 123/2008., 57/2011., 25/2013., 89/2014., 70/2019., 80/2022., 114/2022., 155/2023. i 146/2025., dalje: ZPP).

⁹ Odluke koje sadržavaju i procesni i meritorni element klasificirane su prema pretežitom dispozitivnom učinku.

s djelomičnim dosuđivanjem, do potpunoga odbijanja zbog zastare uz trošak na teret tužitelja u rasponu od 200 do 525 eura po pojedinoj parnici. Konkretno za tužiteljev ekonomski položaj: za isti dan neutemeljenoga zatvora najpovoljniji ishod znači dosudu 345,29 eura uz naknadu troška na teret tuženice; najnepovoljniji ishod znači potpuno odbijanje tužbenog zahtjeva i obvezu plaćanja troška tuženici do 525 eura. Time ekonomska razlika između najpovoljnijega i najnepovoljnijega ishoda za jednu parnicu iznosi oko 870 eura. Ova empirijska slika čini polazište analize koja slijedi u nastavku članka.

IV. Osam dispozitivnih ishoda

Sustavno klasificirani, dispozitivni ishodi koje analizirane odluke proizvode svrstavaju se u osam strukturno različitih kategorija. Prva pozicija dosuđuje punu pravičnu naknadu od 345,29 eura po danu s tijekom zatezne kamate od dana nakon dana lišenja slobode do isplate. Pravna osnova: članak 1100. ZOO-a u vezi s člankom 25. stavkom 4. Ustava i člankom 5. stavkom 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹⁰; dopis Ministarstva pravosuđa tretira se kao priznanje osnove cjelokupnoga jedinstvenog potraživanja iz članka 240. stavka 1. ZOO-a. Ova pozicija pojavljuje se u dvije od 278 odluka – 0,72 posto.¹¹

Druga pozicija dosuđuje 37,16 eura po danu sa zateznom kamatom od 10. travnja 2020. do isplate, po članku 1103. ZOO-a. Pravna jezgra: dopis Ministarstva pravosuđa predstavlja priznanje duga za priznati iznos, koje prekida zastaru, no ne čini ispunjenje obveze; budući da nije isplaćeno, kamata teče do isplate.

Treća pozicija dosuđuje isti iznos, ali sa zaustavljanjem tijeka kamate na dan 2. veljače 2023. – datum priznanja duga tumači se kao trenutak u kojem vjerovnik pada u zakašnjenje jer odbija djelomično ispunjenje (članak 169. stavak 2. i članci 184. – 185. ZOO-a). Druga pozicija (kamata do isplate) izrazito je dominantna – primjenjuje se u svim pulskim i šibenskim meritornim odlukama, u sedam od osam zadarskih, u većini bjelovarskih te u dijelu osječkih i riječkih odluka. Treća pozicija (kamata do 2. veljače 2023.) pojavljuje se rjeđe i koegzistira s drugom unutar istih sudova – u Bjelovaru u jednoj odluci (Gž-520/2025-2) te u dijelu riječkih i osječkih odluka.

Četvrta pozicija dosuđuje isti iznos od 37,16 eura po danu, ali argumentaciju konvencijski osnažuje – dopis Ministarstva pravosuđa tumači se kao priznanje

¹⁰ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine – Međunarodni ugovori” broj 18/1997., 6/1999. – pročišćeni tekst, 8/1999. – ispravak, 14/2002., 1/2006., 13/2017., dalje: EKLJP).

¹¹ Te dvije odluke donio je autor ovoga članka (odluke Županijskog suda u Osijeku Gž-1105/2025-2 od 1. prosinca 2025. i Gž-1071/2025-2 od 1. prosinca 2025.).

duga uz izričito odbijanje „pretjeranog formalizma” pozivom na članak 6. stavak 1. EKLJP-a, a u dijelu odluka i uz oslonac na odluku VSRH-a Rev-1209/2015 (pisana ponuda određene cijene predstavlja priznanje duga). Pojavljuje se u Varaždinu (Gž-673/2025-2 i Gž-718/2025-2, uz oslonac na Rev-1209/2015 i odluku Europskoga suda za ljudska prava (dalje: ESLJP) u predmetu *Lelas protiv Hrvatske*¹²) i u Splitu (Gž-379/2026-2, gdje se dopis kvalificira kao priznanje duga uz izričito odbacivanje pretjeranog formalizma i poziv na članak 6. stavak 1. EKLJP-a; te Gž-900/2026-2, koji prvi u splitskom kontekstu uvodi i Rev-1209/2015).

Peta pozicija odbija tužbeni zahtjev u cijelosti zbog zastare. Praktična jezgra: zastoj zastare iz članka 478. stavka 2. ZKP/97 traje samo tri mjeseca (analogno članku 186.a ZPP-a), neovisno o tome koliko stvarno traje administrativni postupak pred Ministarstvom pravosuđa; dopis Ministarstva u većini odluka tretira se kao ponuda nagodbe iz članka 150. ZOO-a, ne kao priznanje duga (uz oslonac na odluku VSRH Rev-879/2023-2); trogodišnji rok iz članka 477. stavka 1. ZKP/97 istekao je prije podnošenja tužbe; trošak se dosuđuje tužnici, najčešće u rasponu od 200 do 525 eura po parnici, a iznimno i više (u jednome karlovačkom predmetu 937,50 eura), ovisno o broju ročišta provedenih u prvostupanjskom postupku. Ova pozicija dominantna je u Zagrebu i Splitu, koji zajedno čine oko 87 posto svih odluka ove kategorije u korpusu, a javlja se i u Osijeku, Rijeci, Slavonskome Brodu, Sisku, Karlovcu i Varaždinu. To je najveća pojedinačna kategorija u korpusu – 106 odluka.

Šesta i sedma pozicija odnose se na procesnu fazu. Procesno ukidanje rješenja o odbacivanju tužbe polazi od toga da je Glava XXX. ZKP/97 (članak 477. stavak 2.), kao posebni propis (*lex specialis*), isključila primjenu općega pravila iz članka 186.a ZPP-a o obveznom prethodnom obraćanju državnom odvjetništvu – što izrijeком dopušta i sam članak 186.a stavak 7. ZPP-a. Procesna pretpostavka za podnošenje tužbe stoga se smatra ispunjenom obraćanjem Ministarstvu pravosuđa, a ne državnom odvjetništvu; predmet se vraća prvostupanjskome sudu na ponovni postupak. Pojavljuje se u 56 odluka. Procesno potvrđivanje rješenja o odbacivanju tužbe odbija tužiteljevu žalbu i potvrđuje prvostupanjski odbačaj na obrazloženju da tužba zahtijeva iznos od 345,29 eura po danu, koji nije bio predmet prethodnoga obraćanja Ministarstvu (gdje je traženo 66,36 eura), pa procesna pretpostavka iz članka 477. stavka 2. ZKP/97 nije ispunjena za razliku iznosa od 278,93 eura – u praksi, za cijelu tužbu jer je iznos jedinstven. Pojavljuje se u pet odluka korpusa: jednoj u Bjelovaru iz svibnja 2024., trima u Rijeci iz siječnja 2025. i jednoj u Osijeku iz svibnja 2025.

Osma pozicija je hibrid procesnoga i meritornoga: dosuđuje se 37,16 eura po danu (kao u trećoj poziciji, s kamatom do 2. veljače 2023.), ali drugostupanjski sud istodobno odbacuje višak iznad priznatoga iznosa zbog navodne neispunjenosti

¹² Presuda ESLJP-a od 10. svibnja 2010. na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22cite%22%3A%22001-98827%22%7D> pristupljeno 29. svibnja 2026.

procesne pretpostavke za razliku iznosa (članak 354. stavak 2. točka 14. ZPP-a). Pojavljuje se kao jedinstvena konstrukcija u jednoj riječkoj odluci (GŽ-1487/2025-2 od 9. travnja 2026.), koju druga odluka istoga suda izrijekom odbija osamnaest dana poslije (GŽ-385/2026-2 od 27. travnja 2026.).

Sažeti dispozitivni spektar dakle ide od pune dosude 345,29 eura u korist tužitelja (pozicija prva), preko četiri međupoložaja s djelomičnim dosuđivanjem (pozicije druga, treća, četvrta, osma), do potpunoga odbijanja zbog zastare uz trošak na teret tužitelja (pozicija peta) te dvije procesne pozicije koje meritum uopće ne dosežu (šesta i sedma). Sve to za istu osobu, isti dan, isti pravni problem.

V. Anatomija pojava – pet reprezentativnih odluka

Pet odluka koje slijede odabrane su ne kao izolirani primjeri, nego kao reprezentativne za pojave koje se u materijalu javljaju sustavno. Svaka pojedinačna odluka osvjetljava jedan element opažanja koja članak iznosi; zajedno čine ilustraciju prethodno opisanih sustavnih obrazaca.

V.1. Formalni uspjeh i ekonomski poraz

Predmet GŽ-860/2025-2, Županijski sud u Zadru, odluka donesena 16. prosinca 2025. Prvostupanjska presuda Općinskoga suda u Splitu dosudila je tužitelju 37,16 eura za jedan dan zatvora. Tuženica se žalila isključivo na odluku o trošku – meritum (dosuđeni iznos i osnova) nije bio predmet žalbenoga preispitivanja. Drugostupanjski sud prihvatio je žalbu tuženice i preinačio prvostupanjsku odluku o trošku: tuženici je dosuđen iznos od 160,00 eura parničnoga troška uz dodatnih 31,25 eura za žalbeni trošak. Ukupno: tužitelj koji formalno uspijeva s glavnicom mora platiti tuženici 191,25 eura – peterostruko više od dosuđenoga iznosa.

Ovaj ishod temelji se na tumačenju članka 154. stavka 2. ZPP-a po kojem se kod „nesporne osnove” potraživanja uspjeh u osnovi ne vrednuje, nego se računa isključivo uspjeh u visini. Tužiteljev uspjeh iznosi 10,76 posto (37,16 od 345,29 eura), tuženica uspijeva s oko 89 posto, pa joj se razmjerno dosuđuju troškovi (drugostupanjski sud izračunao je da konačni uspjeh tuženice u parnici iznosi tuženici oko 80 %). Argumentacijski je takvo razumijevanje sporno: tuženica je u odgovoru na tužbu osporila zastarom cijelo potraživanje, što znači da je (o)sporila i osnovu. To se vidi i empirijski: druga sutkinja, u istome sudu, sedam dana poslije, u GŽ-884/2025-2 od 23. prosinca 2025. – koja također rješava žalbu tuženice na trošak uz nepobijani meritum – potvrđuje prvostupanjsku presudu kojom je tužitelju dosuđen trošak u iznosu 44,52 eura jer tretira osnovu kao uspjeh sto posto i visinu kao uspjeh deset posto, pa konačan uspjeh tužitelja ocjenjuje na pedeset i pet posto.

Posebno upadljiv strukturni element: u zadarskome materijalu ovaj obrazac javlja se sustavno. U osam od devet zadarskih odluka iz analiziranoga uzorka iznos troška na teret tužitelja kreće se od 166,88 do 286,88 eura, pri glavnici od 37,16 eura. To nije izolirana pojava – riječ je o sustavnoj pojavi. Formalno tužitelj u Zadru gotovo uvijek uspijeva. Ekonomski u Zadru gotovo uvijek gubi.

V.2. Argument zlouporabe prava i njegova lokalna izolacija

Predmet Gž-986/2025-2, Županijski sud u Bjelovaru, odluka donesena 29. siječnja 2026. Tužitelju je dosuđeno 37,16 eura po danu zatvora s kamatama od 10. travnja 2020. do isplate; razlika do utuženoga iznosa odbijena je zbog zastare. Specifičnost ove odluke nije u meritornome rješenju, nego u odluci o trošku. Drugostupanjski sud nalaže tužitelju da tuženici plati 325,00 eura parničnoga troška – više od osam puta veći iznos od dosuđene glavnice – pozivom na članak 156. stavak 1. ZPP-a, koji se odnosi na slučajeve zlouporabe procesnih prava.

Pravna argumentacija glasi: tužitelj je „grubo zlouporabio svoje ovlaštenje potraživati u jednom postupku samo dio cjelovite tražbine, bez posljedica na utuživost preostalog dijela tražbine, pokretanjem 1240 parničnih postupaka radi novčane tražbine iz jednoga pravnog odnosa”. Argument je u istome sudu reproduciran u tri uzastopne odluke istoga suca. Doktrinarno, argument o zlouporabi prava sustavno nije prihvaćen u drugim sudovima u kojima se istaknuo kao prigovor tuženice. Drugostupanjski sud u Osijeku (vijeće u Gž-1026/2025), Rijeci (Gž-81/2026), Puli (sve meritorne odluke, primjerice Gž-222/2026), Varaždinu (vijeće u Gž-541/2026 izričito pozivom na članak 1. Protokola br. 1 uz EKLJP) – svi otklanjaju ovaj argument. Bjelovarska je interpretacija dakle u korpusu izolirana i suprotna prevladavajućoj praksi. Strukturno značajnije: argument o zlouporabi nemoguće je odvojiti od strukturne prirode samoga predmeta – 1240 dana zatvora čini, po pravnoj logici Zakona o kaznenom postupku, 1240 zasebnih osnova za naknadu štete jer se zastara za svaki dan računa zasebno, a iznos pravične naknade po danu nije kvantitativno linearan. Što je razdoblje zatvora dulje, to su psihičke posljedice po dan veće – što logički isključuje računanje jedinstvene tražbine za 1240 dana kao linearnoga umnoška jednoga dana.

Pravne posljedice za stranke u predmetima u kojima je argument prihvaćen: tužitelj – žrtva neutemeljenoga zatvora, koji je u zatvoru izgubio tri godine i 144 dana, suprugu, kontakt s rodbinom, dvadeset kilograma tjelesne težine i koji se nakon oslobođenja godinama bori s medijskim linčem zbog optužbe za matricid – dobiva ekonomski poraz pred drugostupanjskim sudom zato što je ostvarivao svoje pravo na sudsku zaštitu. Pravna kategorizacija takvoga postupanja kao zlouporabe prava jest moguć teorijski stav, ali predstavlja u korpusu manjinsku i izoliranu interpretaciju.

V.3. *Reformatio in peius* u istovjetnome kamatnome pitanju

Predmet Gž-402/2026, Županijski sud u Puli, odluka donesena 22. svibnja 2026. Prvostupanjska presuda Općinskoga suda u Splitu dosudila je tužitelju 37,16 eura po danu, sa zateznom kamatom obračunatom po stopi koja za 2023. godinu iznosi tri postotna poena uvećanja referentne stope (po članku 29. stavku 2. ZOO-a, kako je izmijenjen Uredbom Vlade Republike Hrvatske, objavljenom u narodnim novinama br. 156/2022.)¹³. Žalbu je podnijela isključivo tuženica. Drugostupanjski sud, preinačujući prvostupanjsku presudu u dijelu o kamatama, u izreci propisuje stopu od pet postotnih poena uvećanja referentne stope za isto razdoblje 2023. – što je strože za tuženicu od onoga što je prvostupanjski sud bio odlučio.

To je situacija *reformatio in peius* – drugostupanjski sud, odlučujući o žalbi koju je podnijela samo jedna stranka, mijenja presudu na štetu te stranke. Člankom 374. ZPP-a propisano je da drugostupanjski sud ne smije preinačiti prvostupanjsku presudu na štetu stranke koja se žalila ako se druga stranka nije također žalila. Ovdje, premda je formalno žalitelj tuženica, drugostupanjska preinaka u dijelu kamate povisuje obvezu tuženice – što je objektivno protivno odredbi članka 374. ZPP-a. Treba dodati da je člankom 365. stavkom 2. ZPP-a propisano da drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava. Stoga, po stavu autora, drugostupanjski sud ima pravo, po službenoj dužnosti, preinačiti stopu zakonske zatezne kamate jer to ulazi u pravilnu primjenu materijalnog prava. Problem je u ovom slučaju što drugostupanjski sud, preinačujući prvostupanjsku odluku, nije pravilno primijenio materijalno pravo jer je Uredbom Vlade o izmjeni Zakona o obveznim odnosima, koja je stupila na snagu 1. siječnja 2023. propisano smanjenje stope zateznih kamata, koja na temelju izmjene iznosi 3 %, a ne više 5 %.¹⁴

Strukturno značajnije od pojedinačnoga slučaja je činjenica da se ista pojava javlja sustavno. Tri sutkinje istoga suda reproduciraju istovjetnu primjenu strože kamatne stope unatoč žalbi samo tuženice.

¹³ Uredbom o izmjeni Zakona o obveznim odnosima propisano je da se u Zakonu o obveznim odnosima („Narodne novine”, broj 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018., 126/2021. i 114/2022.) u članku 29. stavku 2. riječ: „pet” zamjenjuje riječju: „tri” te da ta Uredba stupa na snagu 1. siječnja 2023.

¹⁴ Prije navedenih izmjena članak 29. stavak 2. ZOO-a glasio je: „Stopa zateznih kamata na odnose iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovca i osobe javnog prava određuje se, za svako polugodište, uvećanjem kamatne stope koju je Europska središnja banka primijenila na svoje posljednje glavne operacije refinanciranja koje je obavila prije prvog kalendarskog dana tekućeg polugodišta za osam postotnih poena, a u ostalim odnosima za pet postotnih poena.”

V.4. Procesna podjela unutar istoga suda

Predmet Gž-87/2025-2, Županijski sud u Rijeci, odluka donesena 31. siječnja 2025. Tužiteljeva žalba na prvostupanjsko rješenje o odbacivanju tužbe odbijena je kao neosnovana. Drugostupanjski sud zaključuje da iako je u tužbi tužitelj naveo broj spisa Ministarstva pravosuđa u kojem se odlučivalo o zahtjevu za mirno rješenje spora, isti nije u tužbi naveo razloge zbog kojih je u nemogućnosti priložiti u spis dokaz da je postupio na način propisan odredbom članka 477. stavka 2. ZKP/97, pa da bi slijedom toga sud prvog stupnja bio u obvezi zatražiti prilaganje naznačenog upravnog spisa radi utvrđenja gore navedenih okolnosti. U istome sudu, u istome mjesecu, u razmaku od jedanaest dana, donesena je odluka Gž-90/2025-2 (11. veljače 2025.) koja na istovjetnoj činjeničnoj osnovi (isti tip tužbe, ista razlika iznosa, isti zahtjev Ministarstvu) – prihvaća tužiteljevu žalbu, ukida prvostupanjsko rješenje o odbacivanju i vraća predmet na ponovni postupak. Argumentacijski put suprotan: pretpostavka iz članka 477. stavka 2. ZKP/97 ispunjena je obraćanjem Ministarstvu u istome predmetu (UP/I-702-03/20-01/52), što proizlazi iz toga da je sud prvog stupnja nakon primitka tužbe nastavio s daljnjim postupanjem na način da je dostavio tužbu na odgovor tuženiku i da u tom odgovoru nadležno državno odvjetništvo nije stavilo prigovor da tužitelj prije podnošenja tužbe za naknadu štete zbog neosnovanog lišenja slobode nije se obratio sa zahtjevom Ministarstvu pravosuđa i uprave. Naprotiv iz navoda odgovora na tužbu proizlazi da je tuženik predložio dokaz između ostalog pregled dopisa tužitelja upućenog Ministarstvu pravosuđa i uprave za kazneno pravo zaprimljen 27. listopada 2022. pod klasom UP/I-702-03/20-01/52 odnosno pregled spisa Ministarstva pravosuđa i uprave klasa UP/I-702-03/20-01/52.

Riječki materijal iz siječnja/veljače 2025. sadržava tri odluke koje potvrđuju odbacivanje (Gž-87, Gž-88, Gž-91) i tri odluke koje ga ukidaju (Gž-90, Gž-92, Gž-86). Šest sudaca u istome sudu, u razmaku od deset mjeseci, donosi suprotne odluke o istome pravnom pitanju na istovjetnoj činjeničnoj osnovi. To je doktrinarna podjela 3 : 3 – riječ nije o evoluciji prakse, nego o paralelnoj koegzistenciji dviju doktrinarnih pozicija unutar jednoga drugostupanjskoga suda. Slična pojava manjega opsega uočava se i u Osijeku, gdje u istom sudu jedna sutkinja u svibnju 2025. potvrđuje odbacivanje istovjetne tužbe (Gž-116/2025), dok druga sutkinja u veljači 2025. takva odbacivanja ukida (Gž-112, Gž-118).

Riječka procesna podjela strukturno je značajan empirijski podatak – pokazuje da se i na razini jednostavnijega procesnoga pitanja (postoji li uopće procesna pretpostavka za podnošenje tužbe) unutar istoga suda u kratkome razdoblju paralelno javljaju dvije nepomirljive pozicije. To otvara pitanje doktrinarne ujednačenosti žalbenog aparata u cjelini.

V.5. Izolirana doktrinarna pozicija

Predmet Gž-1105/2025-2, Županijski sud u Osijeku, u kojem je odluka donesena 1. prosinca 2025. (istoga dana donesen sadržajno usporediv predmet Gž-1071/2025-2). Riječ je o jedinim dvjema odlukama u korpusu od 278 koje tužbenom zahtjevu u cijelosti udovoljavaju u meritornome dijelu – dosuđujući 345,29 eura po danu zatvora – i koje pritom razvijaju doktrinarni aparat koji se po citatnoj raznorodnosti i argumentacijskoj cjelovitosti razlikuje od ostalih odluka u korpusu.

Doktrinarni aparat odluke Gž-1105/2025-2 razvija se kroz šest stupova. Prvi: pretjerani formalizam kao ustavnosudska doktrina koja onemogućuje mehaničku primjenu pozitivnoga prava bez kontekstualizacije; argumentacija ide iz vrha pravne hijerarhije (Ustav, EKLJP) prema dolje. Drugi: teleološka korekcija članka 478. stavka 2. ZKP/97 – odredba sadržava zakonodavčevu omašku (poziv na članak 481. umjesto na članak 477.), koja je ispravljena pročišćenim tekstom Narodnih novina br. 62/2003.; zastoj zastare stoga traje stvarno (od podnošenja zahtjeva do donošenja ministarske odluke), ne fiksno tri mjeseca. Treći: dopis Ministarstva od 2. veljače 2023. predstavlja priznanje duga za cjelokupno jedinstveno potraživanje, ne samo za priznati iznos – jer Zakon o obveznim odnosima ne razlikuje potpuno od djelomičnoga priznanja duga u pogledu učinka na prekid zastare, a 1240 dana neutemeljenoga zatvora čini jedinstven štetni događaj iz kojega proizlazi jedinstveno potraživanje čija je visina samo kvantitativno određene. Četvrti: tužitelj nije vezan iznosom iz zahtjeva za mirno rješenje spora – vezivanje bi predstavljalo nerazmjerno ograničenje prava na pristup sudu iz članka 29. Ustava i članka 6. stavka 1. EKLJP-a. Peti: zatezna kamata teče od dana nakon dana lišenja slobode (ne od podnošenja zahtjeva Ministarstvu) jer šteta od neutemeljenoga lišenja slobode nastaje kontinuirano svakoga dana, a doslovna primjena članka 1103. ZOO-a bila bi suprotna ustavnomu pravu na potpunu odštetu iz članka 25. stavka 4. Ustava i konvencijskomu standardu iz članka 5. stavka 5. EKLJP-a. Šesti: vrijednosna usporedba sa satnicom rada – traženih 345,29 eura po danu iznosi 14,39 eura po satu, što je manje od trenutne tržišne cijene jednoga sata fizičkoga rada.

Citatni aparat odluke obuhvaća: Ustav Republike Hrvatske (članke 3., 22., 25./4., 28., 29., 134.); EKLJP (članak 5./5., 6./1.); ZOO (članak 4., 240./1., 245./1., 1085., 1100., 1103.); ZKP/97 (članke 477., 478., 481.); odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske Rev-766/2009 (od 17. studenoga 2011.) i Rev-1709/14-2 (od 17. srpnja 2018.); presude Europskoga suda za ljudska prava – *König protiv Njemačke* (1979.)¹⁵,

¹⁵ Presuda ESLJP-a od 28. lipnja 1978. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22cite%22:%7B%22001-57512%22%7D%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

X protiv Francuske (1992.)¹⁶, *Howald Moor i dr. protiv Švicarske* (2014.)¹⁷, *Cocchiarella protiv Italije* (2006.)¹⁸, *Scordino protiv Italije* (2006.)¹⁹, *Mursić protiv Hrvatske*²⁰, *Cebauer protiv Hrvatske*²¹; latinske maksime *venire contra factum proprium non valet* i *contra non valentem agere nulla currit praescriptio*.

Objektivan pristup ovoga članka prema predmetima GŽ-1071/2025-2 i GŽ-1105/2025-2 obvezan je iz dvaju razloga. Prvi je metodološki – članak se ne piše s pozicije zagovornika određene doktrinarne i praktične pozicije, nego s pozicije analitičara koji izvještava o stanju koje vidi u materijalu. Drugi je supstantivan – doktrinarni i stručni stupovi predmeta GŽ-1105/2025-2 nisu po sebi nesporni i u korpusu nisu prihvaćeni. Argumentacija oko teleološke korekcije članka 478. stavka 2. ZKP/97; argumentacija oko priznanja cjelokupnoga jedinstvenog potraživanja: budući da naknada štete zbog neosnovanog lišenja slobode proizlazi iz jedinstvenoga štetnog događaja, ona predstavlja jedno jedinstveno potraživanje čija je visina samo kvantitativno određene, a ne zasebno potraživanje; argumentacija oko tijeka kamata od dana štete predstavlja, u tekstu same odluke izričito priznato, „odstupanje od uobičajenoga tumačenja članka 1103. ZOO-a”. Riječ je dakle o jednoj od osam strukturno različitih pozicija u korpusu, a ne o autoritativnom rješenju. Ono što je značajno nije ishod te argumentacije nego njezina morfologija – to je odluka koja pokušava argumentirati cjelovito, koja koristi širi citatni aparat nego ijedna druga u korpusu, koja se izričito poziva na ustavnosudsku doktrinu pretjeranoga formalizma, koja postavlja vrijednosnu usporedbu kao operativni element odmjeravanja pravične naknade po članku 1100. ZOO-a.

Strukturno značajnije od supstantivnoga sadržaja jest činjenica da je takvo argumentacijsko postupanje u korpusu izolirano. Ostalih 276 odluka stoji izvan toga tipa rasuđivanja. Revizijska odluka Rev-766/2009 od 17. studenoga 2011., koja je

¹⁶ Presuda ESLJP-a od 31. ožujka 1992. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%22%3A%22001-57801%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

¹⁷ Presuda ESLJP-a od 11. ožujka 2014. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%3A%22%3A%22FRE%22%2C%22appno%3A%22%3A%2252067/10%22%2C%2241072/11%22%2C%22documentcollectionid%3A%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%3A%22%3A%22001-141567%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

¹⁸ Presuda ESLJP-a od 29. ožujka 2006. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%22%3A%22001-72929%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

¹⁹ Presuda ESLJP-a od 29. ožujka 2006. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%22%3A%22001-72925%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

²⁰ Presuda ESLJP-a od 20. listopada 2016. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%22%3A%22001-167483%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

²¹ Presuda ESLJP-a od 9. ožujka 2006. dostupna na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%3A%22%3A%22001-72704%22%7D>; pristupljeno 29. svibnja 2026.

dostupna svim sudovima, spominje se u tužiteljevim žalbenim podnescima u praktički svim parnicama, ali je, koliko je vidljivo iz materijala, niti jedan drugi drugostupanjski sud ne integrira kao operativnu osnovu odluke. Citati ESLJP-a (*König, Howald Moor, Cocchiarella, Scordino*) jednako su dostupni svim sudovima, ali se u glavnini korpusa ne pojavljuju. Izolacija ove pozicije u korpusu nije dakle citatna – nije zato što drugim sudovima nedostaje pravnih podloga. Izolacija je argumentacijska – drugi sudovi koriste drukčiju paradigmu rasuđivanja.

VI. Citatna instrumentalnost

Osobito je znakovit nalaz koji se ne tiče brojčanih odnosa, nego načina na koji drugostupanjski sudovi koriste iste odluke VSRH-a kao argumentacijsku podlogu – ista se odluka u različitim sudovima navodi u prilog suprotnim zaključcima. Odluka VSRH-a Revr 1081/13-2 od 3. siječnja 2017. služi u korpusu kao izvor jednoga uskog pravnog stava – da zastoj zastare iz članka 478. stavka 2. ZKP/97 traje tri mjeseca. Zanimljivo je, međutim, da taj isti stav vodi u suprotne ishode, ovisno o tome što sud učini sa sljedećim korakom u rasuđivanju. U jednoj skupini sudova (Osijek, Zadar, dio Šibenika) tromjesečni zastoj kombinira se s prihvaćanjem konstrukcije priznanja duga (uz oslonac na VTSRH Pž-660/2024), pa odluka vodi do dosude od 37,16 eura po danu – primjerice Gž-1553/2025-2 (Osijek), Gž-216/2025-2 i Gž-384/2025-2 (Šibenik). U drugoj skupini (Sisak, dio Rijeke) isti se tromjesečni zastoj kombinira s otklanjanjem konstrukcije priznanja duga (dopis Ministarstva tumači se kao ponuda nagodbe, uz oslonac na VSRH Rev-879/2023-2), pa ista polazna odluka vodi do potpunoga odbijanja zbog zastare – primjerice Gž-172/2026-2 (Sisak), Gž-750/2025-2 i Gž-857/2025-2 (Rijeka). Razlika u ishodu, dakle, ne potječe iz različitoga razumijevanja Revr 1081/13-2, nego iz različite kvalifikacije dopisa Ministarstva u koraku koji slijedi.

Ista odluka VSRH-a kao podloga, isti citat – dva operativno suprotna ishoda. Razlika nije u citatu, razlika je u činjeničnoj premisi koju drugostupanjski sud odabire usvojiti. Onaj koji prihvaća da dopis Ministarstva čini priznanje duga koristi Revr 1081/13-2 kako bi uspostavio da tromjesečni zastoj plus prekid priznanjem znače da zastara nije nastupila. Onaj koji odbija da dopis Ministarstva čini priznanje duga koristi istu Revr 1081/13-2 kako bi uspostavio da tromjesečni zastoj bez prekida znači da je zastara nastupila.

To opažanje pokazuje da je vladajući argumentacijski stil u korpusu citatno fleksibilan – citatna podloga ne određuje ishod, ona ratificira ishod određen prethodnom kvalifikacijom činjenica. Postavlja se pitanje: zašto u istovjetnoj činjeničnoj situaciji jedan sud zaključuje da je priznata polovica, a drugi sud da nije priznato ništa? Zašto se različita utvrđenja datuma primitka oslobađajuće presude Vrhovnoga suda

u različitim odlukama računaju kao osnova za različite zastarne datume? Ta pitanja u korpusu uglavnom ostaju neotvorena.

Postojanje strukturne podjele potvrđuje i jednosmjerna uporaba dviju odluka VSRH-a: za razliku od Revr 1081/13-2, koja se javlja na obje strane, dvije se druge odluke VSRH-a u cijelom korpusu navode samo u prilog jednomu zaključku. Odluka Rev-879/2023-2 (29. 5. 2024.), koja definira standard priznanja duga, u korpusu se pojavljuje isključivo u smjeru pete pozicije – potpunoga odbijanja zbog zastare. Niti jedna odluka u korpusu ne koristi Rev-879/2023-2 u smjeru priznanja. Odluka VSRH Rev x 494/2009-2 (5. 1. 2010.) pojavljuje se u korpusu isključivo u Zagrebu, i to samo u jednoj od dviju zagrebačkih grana pete pozicije – onoj koja dopis Ministarstva tumači kroz mehaniku ponude i prihvata (članci 240., 253. i 262. ZOO-a): dopis je ponuda koju tužitelj nije prihvatio, pa nema sporazuma ni priznanja duga (primjerice Gž-2921/2025-2, Gž-2236/2025-2 kao prijašnje odluke te grane). Druga zagrebačka grana isti ishod (potpuno odbijanje zbog zastare) postiže oslanjanjem na Rev-879/2023-2.

Sustavno, dakle, korpus se cijepa ne na temelju različitih citata, nego na temelju različitih kombinacija istih citatnih elemenata.

VII. Pravičnost kao opozicija pretjeranomu formalizmu

Pretjerani formalizam, kako ga je definirao Ustavni sud Republike Hrvatske u nizu svojih odluka, postoji onda kada se pravna stajališta proizvode mehaničkom primjenom pozitivnoga prava bez uzimanja u obzir konteksta i bez sagledavanja pravnoga problema kao jedinstvene cjeline. Ustavni sud ponavlja da kategoričnost objektivnoga prava ne smije biti tolika da postaje nemoguće uzimati u obzir imperativne razumnosti i pravičnosti, da je pravna sigurnost – zajedno s načelom supremacije prava – ostvarljiva tek u primjeni na konkretne životne situacije te da su nadležna tijela, uključujući sudove, dužna tumačiti i primjenjivati mjerodavno pravo uvijek i bez iznimke u svjetlu osobitih okolnosti svakoga konkretnoga slučaja.

Pravičnost nije, u tom okviru, sentimentalna ili emocionalna kategorija. Pravičnost je tehničko-pravna obveza tumačenja koja proizlazi iz članka 3. Ustava Republike Hrvatske, koji jednakost i vladavinu prava postavlja kao najviše vrijednosti ustavnoga poretka, i iz članka 29. Ustava, koji obvezuje sudove na obrazloženje svojih odluka uz mjerila dostatnosti i relevantnosti. Pravično tumačenje znači: tumačenje koje obuhvaća sve važne aspekte razmatranoga slučaja koji su mogli utjecati na konačnu odluku, koje uzima u obzir kontekst u kojem se norma primjenjuje i koje uzima u obzir posljedice koje primjena norme proizvodi za stranke.

U analiziranome materijalu cjelovita pravična kontekstualizacija pojavljuje se rijetko. Empirijski podatak: u 276 od 278 odluka žalbena argumentacija

drugostupanjskih sudova razvija se u okviru standardnih pravnih konstrukcija (zastara, priznanje duga, ponuda nagodbe, naknada troškova postupka) bez izričitoga ulaska u pitanja koja bi cjelovita kontekstualizacija otvarala – kakvu mjeru pravične naknade nameće trajanje od 1240 dana zatvora kao kontinuiranoga štetnoga događaja; kako se trogodišnja sporost administrativno-upravnog postupanja nadležnog ministarstva odražava na ustavnopravni standard razumnog roka u kontekstu zastare; kako se odbijanje djelomičnoga ispunjenja u sustavu mirnoga rješenja spora odnosi prema pravu na pristup sudu iz članka 6. stavka 1. EKLJP-a. Ta su pitanja u 276 odluka neotvorena.

Tu se otvara pitanje na koje članak ne nudi dispozitivan odgovor jer doktrinarno i praktično ono ostaje otvoreno. Doktrinarna pozicija koja u korpusu pokušava integrirati cjelovitu pravičnu kontekstualizaciju – pozicija iz dviju osječkih odluka – oslanja se na argumentaciju koja je u tekstu same odluke priznata kao „odstupanje od uobičajenoga tumačenja članka 1103. ZOO-a”. Bila bi metodološka pogreška članak završiti tvrdnjom da ta pozicija ne predstavlja pravilan put. Ono što članak može tvrditi jest da u korpusu od 278 odluka pravična kontekstualizacija pravnoga problema, koju Ustavni sud godinama traži, postoji u dvije odluke – manje od jedan posto materijala. To nije pravna ocjena pojedinačnih sudova; to je empirijska konstatacija o stanju žalbene prakse promatrane u cjelini.

VIII. Gdje je nestao sudac čovjek?

Pitanje iz naslova ovoga članka nije retoričko. Ima konkretan odgovor koji proizlazi iz iznesenih empirijskih nalaza. Sudac čovjek – u smislu suca koji pravo tumači pravično, kontekstualno i cjelovito – u empirijskome materijalu predmeta *Tužitelj RR protiv Republike Hrvatske* pojavljuje se rijetko. Razlozi tomu nisu personalni. Razlozi su strukturni: praksa drugostupanjskih sudova danas djeluje u uvjetima visokoga opterećenja predmetima, sustavnoga pritiska na ujednačenost rješenja i organizacije posla koja se nužno oslanja na ustaljene argumentacijske konstrukcije i tekstualne predloške. To su razumljivi strukturni pritisci. Empirijski podatak koji članak iznosi pokazuje da takav način rada, primijenjen na materijal s 1240 paralelnih predmeta jedne osobe, proizvodi raspršenost – različite odluke u istovjetnim činjeničnim situacijama. Posljedica je da unutar sustava od više od stotinu sudaca koji su sudjelovali u predmetima *Tužitelj RR protiv Republike Hrvatske* pravična kontekstualizacija pravnoga problema – koju Ustavni sud godinama traži kao obvezu tumačenja – proizvedena je u dvije od 278 odluka. Sve ostale odluke proizvedene su kroz argumentacijske konstrukcije koje, neovisno o njihovoj dispozitivnoj orijentaciji, nemaju operativni mehanizam cjelovite kontekstualizacije. Ne otvara se u njima pitanje što za konkretnoga tužitelja, koji je proveo 1240 dana zatvora optužen za matricid, znači određeni dispozitivni ishod. Nema vrijednosne usporedbe. Nema integracije konvencijskoga

standarda. Nema pitanja je li satnica od 14,39 eura za jedan sat neutemeljenoga zatvora dovoljna ili je uvredljiva.

Pretjerani formalizam – ustavni pojam – empirijski je obrazac u materijalu, a obrazac nije osobna karakteristika sudaca koji su odlučivali u 276 od 278 predmeta. Obrazac je strukturna karakteristika sustava u kojem se sudbeno odlučivanje u uvjetima velikoga broja sadržajno istovjetnih predmeta nužno organizira oko ustaljenih argumentacijskih konstrukcija. Vraćanje cjelovitoga pravičnog tumačenja – što god to značilo na institucionalnoj razini – nije pitanje osobne etike pojedinog suca, već strukturnoga organiziranja sudbenoga odlučivanja u uvjetima masovnog priljeva sadržajno istovjetnih predmeta pred drugostupanske sudove.

Što se može učiniti? Članak ne nudi institucionalni prijedlog jer to bi prešlo izvan njegova metodološkog okvira. Ono što članak može tvrditi jest da se prvi korak prema vraćanju cjelovitoga pravičnog tumačenja sastoji u prepoznavanju empirijske dijagnoze: materijal pokazuje da pretjerani formalizam u hrvatskoj drugostupanskoj praksi nije iznimka, nego dominantan obrazac u predmetima velikoga opsega; da je pravična kontekstualizacija statistički gotovo odsutna; da iste činjenice generiraju do osam različitih dispozitivnih ishoda; da sudbina tužitelja ovisi o tome kojem je županijskom sudu predmet dodijeljen; da se isti citat (odluka VSRH-a) koristi u dijametralno suprotnim smjerovima; i da u korpusu od 278 odluka samo dvije izlaze izvan paradigme standardnih argumentacijskih konstrukcija. Drugi korak – prema vraćanju cjelovitoga pravičnog tumačenja – zahtijeva strukturni odgovor na strukturni problem.

I na kraju, autor je umjetnoj inteligenciji (dalje: UI), nakon upoznavanja sa svim detaljima ovoga rada, postavio pitanje: *Gdje je nestao sudac čovjek?*²² Odgovor UI-ja glasi:

Sudac čovjek nije nestao na nekome mjestu koje bi se moglo pokazati prstom. Nestao je postupno, u nizu sitnih koraka od kojih svaki pojedinačno izgleda obranjivo, a koji zajedno proizvode korpus u kojem od 278 odluka samo dvije pitaju što se zapravo dogodilo čovjeku.

Nestao je u trenutku kad je pitanje „koliko vrijedi dan oduzete slobode nevinom čovjeku” prešutno zamijenjeno pitanjem „je li nastupila zastara”. To su dva različita pitanja. Prvo traži da sud pogleda čovjeka – 1240 dana zatvora, izgubljen obiteljski život, dvadeset kilograma manje, godine medijskoga linča zbog optužbe za ubojstvo majke koje nije počinio. Drugo traži samo da sud izračuna rokove. Korpus pokazuje da je drugo pitanje istisnulo prvo ne zato što su suci okrutni, nego zato što je

²² Pitanje je postavljeno UI-ju Claude.

drugo pitanje ono koje ustaljeni redosljed pravnog rasuđivanja postavlja, a prvo ono koje ustaljeni redosljed pravnog rasuđivanja preskače. U 276 odluka aritmetika zastare popunjava prostor koji je trebao pripasti procjeni ljudske štete.

Nestao je i u onome što sam korpus odaje o sebi. Sud koji je prestao gledati konkretan predmet kao konkretan. To je upravo ono mjesto na kojem nestaje sudac čovjek: ne u zloj namjeri, nego u trenutku kad konkretan čovjek prestane biti predmet rasuđivanja i postane jedinica u nizu.

A najjasnije se vidi gdje je nestao kad se pogleda što se dogodilo s onih osam različitih ishoda. Ista osoba, isti dan, isti zatvor – i raspon od pune dosude do potpunog odbijanja s troškom koji je veći od svega što bi dobio. Sudbina toga čovjeka ne ovisi o tome što je proživio, nego o tome kojem je sudu predmet dodijeljen. Kad ishod ovisi o adresi suda umjesto o težini nepravde, sudac čovjek je već otišao – ostao je samo aparat koji obrađuje predmete.

Pa ipak – i to je jedina utjeha koju korpus nudi – dvije odluke pokazuju da nije otišao zauvijek niti da je njegov povratak nemoguć. Te dvije odluke nisu posebne zato što su dosudile viši iznos. Posebne su zato što su uopće postavile pitanje koje je ustaljeni redosljed pravnog rasuđivanja preskočio: koliko stvarno vrijedi sat slobode nevinog čovjeka i smije li ga pravo procijeniti na manje od sata fizičkoga rada. Sudac čovjek, dakle, nije nestao iz prava – pravo ga i dalje zahtijeva, Ustav ga i dalje propisuje, Ustavni sud ga godinama doziva. Nestao je iz prakse, i to ne kao osoba nego kao navika. A navika se, za razliku od osobe, može vratiti.

Gdje je nestao sudac čovjek? Nestao je u razmaku između čovjeka i standardne argumentacijske konstrukcije – u onom kratkom trenutku u kojem je lakše primijeniti gotovu konstrukciju, nego stati i vidjeti tko stoji iza poslovnog broja. Tih 276 odluka nisu napisali loši ljudi. Napisao ih je sustav koji je suče naučio da je brže ne pitati. Sudac čovjek čeka tamo gdje je i nestao – na mjestu gdje netko ponovno odluči pitati.

Zaključak o tome je li UI u pravu, autor prepušta čitatelju.

BIBLIOGRAFIJA:

PROPISI I DOKUMENTI:

1. Zakon o kaznenom postupku („Narodne novine” broj 110/1997., 27/1998., 58/1999., 112/1999., 58/2002., 143/2002., 178/2004., 115/2006., 152/2008., 76/2009., 80/2011., 143/2012.).
2. Zakon o obveznim odnosima („Narodne novine”, broj 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018., 126/2021., 114/2022., 156/2022., 145/2023. i 155/2023.).
3. Zakon o parničnom postupku („Narodne novine” broj 53/1991., 91/1992., 112/1999., 129/2000., 88/2001, 117/2003., 88/2005., 2/2007., 96/2008., 84/2008., 123/2008., 57/2011., 25/2013., 89/2014., 70/2019., 80/2022., 114/2022., 155/2023. i 146/2025.).
4. Ustav Republike Hrvatske („Narodne novine” broj 56/1990., 135/1997., 113/2000., 28/2001., 76/2010. i 5/2014.).
5. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine – Međunarodni ugovori” broj 18/1997., 6/1999. – pročišćeni tekst, 8/1999. – ispravak, 14/2002., 1/2006., 13/2017.).
6. Uredba o izmjeni Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine” broj 156/2022.).

PRESUDE I DRUGE ODLUKE:

1. Presuda Županijskog suda u Osijeku Gž-1105/2025-2 od 1. prosinca 2025.
2. Presuda Županijskog suda u Osijeku broj Gž-1071/2025-2 od 1. prosinca 2025.

TOMISLAV ŠIMIĆ rođen je 1982. u Vinkovcima. Diplomirao je pravo kao jedan od najboljih studenata u generaciji (diploma *cum laude*), a pravosudni je ispit položio 2010. s posebnom pohvalom. Pravosudnu je karijeru započeo 2008. u Zagrebu kao sudački vježbenik, a zatim je radio kao sudski i viši sudski savjetnik. Od 2014. obnaša sudačku dužnost na sudovima u Rijeci, Zadru i Sesvetama, gdje je radio na parničnim, radnim, kaznenim, ovršnim, izvanparničnim i zemljišnoknjižnim predmetima te značajan broj sporova okončao mirenjem stranaka. Od listopada 2024. sudac je Građanskoga odjela Županijskog suda u Osijeku. Koautor je knjige *Zakon o parničnom postupku u sudskoj praksi* (2019.) i objavljuje stručne radove iz građanskog, radnog i kaznenog prava s naglaskom na analizu sudske prakse. Borac je za pravdu i poštenje.

